

Dr. Öğrt. Üyesi

Tekin İDEM

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6374-9762>

Batman Üniversitesi Fen Edebiyat
Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi
tekin.idem@batman.edu.tr

Eser Geçmişi / Article Past: 17 Kas 2017 / 25 Tem 2018

Araştırma Makalesi

DOI: <http://dx.doi.org/10.21551/jhf.354959>

Research Paper

Orjinal Makale / Original Paper

II. Dönem Urfa Milletvekillerinden Mehmet Refet (Ülgen) Bey'in Hayatı ve Meclis Faaliyetleri

*Life and Parliament Activities of Mehmet Refet (Ülgen) Bey Who
Was the Second Term Urfa Deputy*

Öz

Bu çalışmada II-VI. Yasama dönemlerinde Urfa Milletvekili olarak TBMM'de görev yapan Mehmet Refet (Ülgen) Bey'in biyografisi ve II. Yasama Dönemi meclis çalışmalarına katkısını ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. II. Yasama Dönemi, Türk devrim tarihi içerisinde özel bir yere sahiptir. Cumhuriyetin fikri temellerinin atılması ve kurumsallaştırılması genel olarak bu dönemde gerçekleşmiştir. Budapeşte Büyükelçiliği'ne atanması üzerine Urfa Milletvekilliğinden istifa eden Hüsrev (Gerede) Bey'in yerine 1924 yılında yapılan ara seçimlerde Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Genel Müdürü Mehmet Refet (Ülgen) Bey, Urfa milletvekili olarak seçilmiştir.

11 Ocak 1925'te TBMM'ye katılan Mehmet Refet Bey; kendisinin de bir öğretmen olması, uzun yıllar ülkenin birçok yerinde öğretmenlik ve idarecilik yapmış olması sebebiyle Milli Eğitim Bakanlığı'nın sorunlarına hakim bir kişidir. Milletvekilliği döneminde özellikle eğitim camiasının sorunlarını TBMM'ye taşımış ve bu sorunların çözümü için çaba sarf etmiştir. Öğretmenlerin askerlik süresi, İlköğrenimin Türk okullarında yaptırılması, Maarif Teşkilatı Kanunu'nun değiştirilmesi, Türkiye'de Türkçe konuşulması, Lise ve ortaokullara parasız yatılı öğrenci alınması, Milli Mücadele'deki fedakarlıklarından dolayı Urfa Vilayeti'nin manevi şahsına Kırmızı Şeritli İstiklal Madalyası verilmesi Mehmet Refet Bey'in yapmış olduğu kanun tekliflerinden öne çıkanlardır.

Anahtar Kelimeler: TBMM, Urfa, Mehmet Refet Ülgen, Eğitim

ATIF: İDEM Tekin, "II. Dönem Urfa Milletvekillerinden Mehmet Refet (Ülgen) Bey'in Hayatı ve Meclis Faaliyetleri" **Tarih ve Gelecek**, 4/2 (2018), s. (55-74)

CITE: İDEM Tekin, "Life and Parliament Activities of Mehmet Refet (Ülgen) Bey Who Was the Second Term Urfa Deputy" **History and Future**, 4/2 (2018), pp. (55-74)

ABSTRACT

In this study it has been aimed to reveal biography of Mehmet Refet (Ülgen) Bey who served as an Urfa deputy at TBMM (Grand National Assembly Of Turkey) between the II. and VI. legislative sessions and his contributions to parliamentary works at the II. legislative session. II. legislative session has a special place in the Turkish Revolution history. Founding and institutionalizing the intellectual base of the republic generally occurred in this period. Mehmet Refet (Ülgen) Bey who was serving as General Director of Primary Education at Ministry of National Education was elected as Urfa deputy with by-elections in 1924 for the position of Hüsrev (Gerede) Bey who resigned from Urfa deputyship after being assigned as the ambassador of Budapest.

Mehmet Refet Bey who participated in the TBMM on 11 January 1925 had a good grasp about the problems of Ministry of National Education due to being a teacher and working as a director and teacher for many years in many parts of the country. During his deputyship period, he especially carried the problems of the education community to the TBMM and made great efforts to solve these problems. Teachers' military service duration, executing the primary education at Turkish schools, amendment of the law on the Education Service, speaking Turkish in Turkey, admitting free boarder students at high schools and secondary schools, giving Medal of Independence with Red Ribbon to spiritual personality of Urfa due to the devotion during the War of Independence were the prominent legislative proposals of Mehmet Refet Bey.

Key Words: TBMM, Urfa, Mehmet Refet Ülgen, Education

GİRİŞ

Birinci BMM, ilk yıllarında büyük bir kaynaşma ve dayanışma içerisinde önemli başarılarla imza atmıştır. Mudanya Ateşkes Antlaşması ile Milli Mücadele'nin askeri safhası sona erdikten sonra TBMM'deki I. Grup ve II. Grup milletvekilleri arasındaki rekabet iyice sertleşmiştir¹. Teşkilat-ı Esasiye Kanunu, İcra Vekilleri Heyeti'nin görev ve sorumlulukları, Başkomutanlık Kanunu, Saltanatın Kaldırılması, Halife seçimi ve halifelik tartışmaları, Lozan Barış Konferansı gibi konularda yaşanan sert tartışmalar, seçimlerin yenilenmesi düşüncesine neden olmuştur².

Mecliste, 1. ve 2. Grup arasındaki gerginliği hat safhaya çıkaran olay, 29 Mart 1923'te II. Grup milletvekillerinden Trabzon milletvekili Ali Şükrü Bey'in kaybolması ve daha sonra ölü bulunması olmuştur. Bu olaydan sonra, İcra Vekilleri Heyeti 31 Mart 1923'te Rauf Bey'in konutunda buluşmuşlar ve yaptıkları toplantıda seçime gitme kararı almışlardır. Seçim kararının alınmasından sonra 1 Nisan 1923'te Aydın milletvekili Esat (İleri) Efendi ve 120 milletvekili meclise bir önerge vermişlerdir. Önergede, Birinci Meclis'in açılmasında etkisi olan Milli Mücadele'yi başarıyla tamamladığı, seçimlerin yenilenmesi istenmiştir³. Önergenin kabul edilmesi üzerine II.

-
- 1 Mehmet Emin Dinç, İkinci Büyük Millet Meclisi Dönemi Türk Siyasi Hayatı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara, 1992, s. 4; Yavuz Aslan, *Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti'nin Kuruluşu, Evreleri, Yetki ve Sorumluluğu (23 Nisan 1920-30 Ekim 1923)*, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2001, s. 93.
 - 2 Fevzi Kaçer, *Devrimin Kurucu İktidarı: İkinci Meclis (1923-1927)*, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş, 2010, s. 9.
 - 3 Kazım Öztürk, *Türk Parlamento Tarihi TBMM II. Dönem 1923-1927*, C. I, TBMM Vakfı Yayınları,

TBMM için seçim yapılması kararı alınmıştır. Bunun yanında, Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun 5. Maddesi de⁴ seçimlerin yapılmasını zorunlu kılmaktaydı⁵.

Seçim kararı alınmadan önce, Erzurum milletvekili Süleyman Necati, Mersin milletvekili Selahattin ve Canik (Samsun) milletvekili Emin Bey, 25 Kasım 1922'de TBMM'ye verdikleri bir kanun teklifi ile seçim kanununu değiştirmek istemişlerdir⁶. II. Grup milletvekillerinin bu teklifi vermelerinin esas gayesi ikinci dönem adaylık başvurularını sınırlandırmaktı⁷. Seçme ve seçilme hakkını Yeni Türkiye devletinin mevcut sınırlarında en az 5 yıldır ikamet etme şartına bağlayarak Mustafa Kemal Paşa'yı dahi meclis dışı bırakmak isteyen bu teklif; maddelerinin bir kısmı değiştirilmek suretiyle seçim kanununa dönüştürülmüştür⁸. 3 Nisan 1923'te kabul edilen seçim kanununa göre; milletvekili sayısının belirlenmesi Osmanlı Mebusan Meclisi seçimlerindeki gibi, nüfusa bağlanmıştır. Kadınlara henüz oy kullanma hakkı verilmediğinden, milletvekili sayısı erkek seçmen nüfusa göre belirlenmiştir⁹.

Seçim kararı alındıktan sonra 8 Nisan 1923'te, Mustafa Kemal Paşa tarafından tarihe "9 Umde" olarak geçen bir bildiri yayınlanmıştır. Amasya Genelgesi ile Milli Mücadele'nin yol haritasının çizildiği gibi, 9 Umde ile de cumhuriyet dönemi inkılaplarının yolu çizilmiştir. Vergi adaletsizliği, kalkınma önlemleri, doğal kaynaklardan yararlanma, mülkiyet güvenliği, vakıflar, bayındırlık çalışmaları, askerlik süresi gibi konulara yer verilen bu bildiri bir anlamda 1923 seçimleri için hazırlanmış seçim beyannamesidir¹⁰. Mustafa Kemal Paşa, seçimden sonra Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Grubu'nun, Halk Fırkasına dönüştürüleceğini, ARMHC'nin, seçimlere

Ankara, 1994, s. 3; Rıdvan Akın, *TBMM Devleti (1920-1923) Birinci Meclis Döneminde Devlet Erkleri ve İdare*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2008, s. 398, 399; İhsan Güneş, *Birinci Dönem TBMM'nin Düşünce Yapısı (1908-1923)*, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2009, s. 124; Kenan Olgun, "Türkiye'de Cumhuriyetin İlanından 1950'ye Kadar Genel Seçim Uygulamaları", *ATAM Dergisi*, C. XXVIII, S. 82, Ankara, 2012, s. 124; Sezgin, s. 130.

- 4 **Madde 5** - Büyük Millet Meclisi'nin seçimi, iki yılda bir kez yapılır: Seçilmiş olan kurulun süresi iki yıl olup, ancak yeniden seçilebilmek olanaklıdır. Eski kurul, yeni kurulun toplantısına kadar görevi sürdürür. Yeni seçim yapılmasına olanak bulunmadığında, toplantı dönemi yalnız bir yıl uzatılabilir. Büyük Millet Meclisi, üyelerinin her biri, kendisini seçen ilin ayrıca vekili olmayıp, tüm ulusun vekilidir.
- 5 Bahir Mazhar Erüreten, *Türkiye Cumhuriyeti Devrim Yasaları*, Yeni Gün Yayıncılık, İstanbul, 1999, s. 10.
- 6 Olgun, s. 111; Akın, s. 399.
- 7 Büyük Millet Meclisine âza intihabolunabilmek için Türkiye'nin bugünkü hudutları dâhilindeki mahaller ahalisinden olmak meşruttur veya dairei intihabiye dâhilinde mütemekkin olmak meşruttur. Ondan sonra muhacereten gelenlerden Türk ve Kürtler tarihi iskânlarından itibaren beş sene mürur etmişse intihab olunabilir.
- 8 Akın, s. 401.
- 9 Ahmet Demirel, *Tek Parti'nin Yükselişi*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2008, s. 168; Hayrullah Cengiz, *II. Dönem TBMM Seçimleri ve Demokrasi Tarihimizdeki Yeri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1996, s. 23-25; Kerem Ozan Girgin, *Türkiye Seçim Tarihi*, Sokak Kitapları Yayıncılık, İstanbul, 2013, s. 66; Tunçay, s. 44; Olgun, s. 11; Güneş, s. 128.
- 10 Ahmet Demirel, *İlk Meclis'in Vekilleri Milli Mücadele Döneminde Seçimler*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2010, s. 155; Kazım Öztürk, *Türk Parlamento Tarihi TBMM II. Dönem 1923-1927*, C. I, TBMM Vakfı Yayınları, Ankara, 1994, s. 6-8; Dinç, s. 5; Akın, s. 404, 405.

katılım konusunda hassasiyet göstermesini istemiştir¹¹.

Mustafa Kemal Paşa, 1923 seçimlerini sadece 1. Grup üyelerinin kazanması için büyük bir çaba harcamıştır¹². Seçimlerin ilk haftasında yaklaşık 8.000 aday çıkmıştır. Haziran-Temmuz 1923 tarihlerinde yapılan seçimden, 1. Grup başarıyla çıkmış ve 72 seçim bölgesindeki 287 milletvekilliğinin 1 tanesi hariç tamamını kazanmıştır¹³. Seçimi kazanan tek muhalif ise Gümüşhane milletvekili Zeki Kadirbeyoğlu olmuştur¹⁴. Mustafa Kemal Paşa, hem Ankara'dan, hem de İzmir'den milletvekili seçilmiş ve kendisi Ankara milletvekilliğini tercih etmiştir.

II. TBMM, 11 Ağustos 1923'te toplanmış ve ilk oturuma meclisin en yaşlı üyesi Abdurrahman Şeref Bey başkanlık etmiştir. Abdurrahman Şeref Bey, meclisin açılış konuşmasında; seçilen meclisin vatanın ve milletin hayrına işler yapmasını dilediği, ilk meclisin ülkeyi kurtardığı, yeni meclisin en önemli görevinin memleketin refahını artırmak olduğunu belirtmiştir¹⁵. Yapılan oylamalarda Ali Fuat Paşa (Cebesoy) oybirliğiyle Geçici Meclis Başkanı seçilmiştir¹⁶.

Mustafa Kemal Paşa, ilk defa 6 Aralık 1922'de Halk Fırkası'nın adından söz etmiş ve 9 Umde bildiriyle de, seçimden sonra Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Grubu'nun Halk Fırkası'na dönüşeceğini bildirmişti¹⁷. Anadolu ve Rumeli Müdafaa- Hukuk Grubunun desteklediği adaylar 1923 seçimlerini kazandıktan sonra, milletvekilleri Ankara'da toplanmış ve parti tüzüğünü hazırlamaya başlamışlardır¹⁸.

Birinci Meclis bir kurucu meclis vazifesi görmüşken, İkinci Meclis ise devrimci meclis vazifesi üstlenmiştir. Yeni Türkiye'nin temellerinin atıldığı bu dönemde; 23 Ağustos 1923 Tarih ve 340-343 Numaralı Lozan Barış Antlaşması'nın Kabulüne Dair Kanunların Onaylanması¹⁹, Ankara'nın Başkent Olması, Cumhuriyetin İlanı, 3 Mart 1924 Tarih ve 431 Numaralı Hilafetin İlgası'na ve Hanedan-ı Osmaninin Türkiye Cumhuriyeti Memaliki Haricine Çıkarılmasına Dair Kanun'un Kabul Edilmesi²⁰, 3 Mart 1924 Tarih ve 430 Numaralı Tevhid-i Tedrisat Kanunu²¹, 20 Nisan 1924 Tarih ve 491 Numaralı Teşkilat-ı Esasiye Kanunu²², 4 Mart 1925 Tarih ve 578 Numaralı Takrir-i Sükun Kanunu²³, 25 Kasım 1925 Tarih ve 671 Numaralı Şapka Kanunu²⁴, 30 Kasım 1925 Tarih ve

11 Tuncay Dursun, *Tek Parti Döneminde Cumhuriyet Halk Partisi Büyük Kurultayları*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2002, s. 7.

12 Tekin İdem, *Adana (Seyhan) Milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri (1920-1960)*, Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şanlıurfa, 2015, s. 85.

13 Olgun, s. 13.

14 Girgin, s. 67.

15 TBMM Z.C., D.2, C. 1, s. 2.

16 TBMM Z.C., D.2, C. 1, s. 16.

17 Hakkı Uyar, *100 Soruda CHP Tarihçesi*, Anka Yayınları, Ankara, 2012, s. 18; Cengiz, s. 46, 47.

18 Hakkı Uyar, *Tek Parti Dönemi ve Cumhuriyet Halk Partisi*, Boyut Yayınları, İstanbul, 2012, s. 74.

19 *Düstur*, 3. Tertip, C. 5; 10.09.1923 Tarih ve 22 Sayılı Resmi Gazete.

20 *Düstur*, 3. Tertip, C. 5; 06.03.1924 Tarih ve 63 Sayılı Resmi Gazete.

21 *Düstur*, 3. Tertip, C. 5; 06.03.1924 Tarih ve 63 Sayılı Resmi Gazete.

22 *Düstur*, 3. Tertip, C. 5; 24.05.1924 Tarih ve 71 Sayılı Resmi Gazete.

23 *Düstur*, 3. Tertip, C. 6; 04.03.1925 Tarih ve 87 Sayılı Resmi Gazete.

24 *Düstur*, 3. Tertip, C. 7; 28.11.1925 Tarih ve 230 Sayılı Resmi Gazete.

677 Numaralı Tekke ve Zaviyelerin Kapatılması Hakkındaki Kanun²⁵, 17 Şubat 1926 Tarih ve 743 Numaralı Türk Medeni Kanunu²⁶, 1 Mart 1926 Tarih ve 765 Numaralı Türk Ceza Kanunu²⁷ gibi önemli kanunlar çıkartılmıştır.

1927 yılında, meclis toplantılarına katılımın son derece az olmaya başladığı, çok önemli konuların dahi az sayıda milletvekilinin katılımıyla kanunlaştırıldığı görülmüştür. Bu durumu sakıncalı gören Afyon milletvekili Ali (Çetinkaya) Bey, 6 Haziran 1927 tarihinde TBMM'ye bir önerge vermiş ve II. Yasama Dönemi son bulmuştur²⁸.

II. Yasama Dönemi için yapılan seçimler neticesinde Urfa Vilayeti'nden Yahya Kemal Bey (Beyatlı), Ali Fuat Bey (Bucak), Hüsrev Bey (Gerede), Şeyh Saffet Efendi (Mustafa saffet Kemalettin Yetkin) milletvekili olarak seçilmişlerdir²⁹. Urfa Milletvekillerinden Hüsrev Bey'in Budapeşte Büyükelçiliği'ne atanması ve milletvekilliğinden istifa etmesi üzerine 17 Aralık 1924'te yapılan ara seçimlerde yerine Mehmet Refet (Ülgen) milletvekili olarak seçilmiştir. Yine Yahya Kemal Bey, Varşova Büyükelçiliği'ne tayin edildiği için anayasanın 23. maddesi gereğince 22 Mayıs 1926 tarihinde milletvekilliğinden istifa etmiştir³⁰. Yahya Kemal Bey'in yerine de 21 Aralık 1926 tarihinde yapılan ara seçimlerde Refet Bey (Topçuoğlu) seçilerek Urfa Vilayeti'ni temsil etmiştir³¹.

1. Mehmet Refet (Ülgen) Bey'in Hayatı

Mehmet Refet Bey 1888 yılında Urfa'da dünyaya gelmiştir. Annesi Adle Hanım, babası Eyyup Efendi'dir³².

Urfa ve İstanbul İdadilerinden, Maliye Yüksekokulu'ndan pekiyi derece ile diploma almıştır. Daha sonra İstanbul Darülfünun'u Fen Fakültesi'nde matematik alanında doktorasını tamamlamıştır³³.

19 Ekim 1909'da Ziraat Bankası Merkez İdaresi Memur Kalemide memuriyet görevine başlamıştır. 14 Mart 1911-20 Aralık 1913 tarihleri arasında Ziraat Bankası Memurlar Kalemide refik (yardımcı) olarak çalışmıştır. 7 Aralık 1914'ten 22 Eylül 1915'e kadar Şam Sultanisi'nde matematik öğretmeni; 23 Eylül 1915-31 Ağustos 1916 tarihleri arasında Şam Sultanisi Müdürü ile sanayi ve matematik öğretmeni olarak hizmet etmiştir³⁴.

25 *Düstur*, 3. Tertip, C. 7; 13.12.1925 *Tarih ve 243 Sayılı Resmi Gazete*.

26 *Düstur*, 3. Tertip, C. 7; 04.04.1926 *Tarih ve 237 Sayılı Resmi Gazete*.

27 *Düstur*, 3. Tertip, C. 7; 13.03.1926 *Tarih ve 320 Sayılı Resmi Gazete*.

28 Mahmut Goloğlu, *Devrimler ve Tepkiler (1924-1930)*, Turhan Kitabevi, Ankara, 1974, s. 215.

29 Kazım Öztürk, *Türk Parlamento Tarihi TBMM II. Dönem 1923-1927*, C. III, TBMM Vakfı

Yayınları, Ankara, 1994, s. 767-777.

30 *TBMM ZC*, D. 2, C. 25, s. 419.

31 Öztürk, s. 772.

32 Öztürk, s. 774.

33 *Mehmet Refet Bey'in Tercüme-i Hal Belgesi*, TBMM Arşivi, Devre 2, Sicil No: 639.

34 *Mehmet Refet Bey'in Tercüme-i Hal Belgesi*, TBMM Arşivi, Devre 4, Sicil No: 639.

4 Mayıs 1919'da Balıkesir Lisesi Müdürlüğü, 25 Mart 1921'de Aksaray Maarif Müdürlüğü, 23 Temmuz 1921'de Adana Maarif Müdürlüğü ve 14 Aralık 1922'de Adana Lisesi Müdürlüğü'ne getirilmiştir³⁵.

14 Aralık 1923'te Maarif Vekâleti İlköğretim Genel Müdürlüğü görevine getirilmiştir³⁶. Bu görevi devam ederken Urfa milletvekili Hüsrev Bey'in Budapeşte Büyükelçiliği'ne atanması ve milletvekilliğinden istifa etmesi üzerine 17 Aralık 1924'te yapılan ara seçimlerde 327 oy alarak milletvekili seçilmiştir³⁷.

11 Ocak 1925 tarihinde TBMM'ye katılan Mehmet Refet Bey'in 17 Ocak 1925 tarihli Meclis oturumunda seçim mazbatası kabul edilmiştir³⁸. II. Yasama Döneminde daha çok eğitim-öğretim ve Milli Eğitim Bakanlığı mensuplarının sorunları hakkında faaliyette bulunmuş olan Mehmet Refet Bey; III-VI. Yasama Dönemlerinde de Urfa'dan milletvekili seçilmiştir³⁹.

31 Ocak 1928'de kurulan Türk Maarif Cemiyeti'nin kurucuları⁴⁰ arasında yer alan Mehmet Refet Bey 15 Kasım 1935 - 24 Nisan 1941 tarihleri arasında Türk Maarif Cemiyeti'nin genel başkanlık görevini de yürütmüştür⁴¹.

Mehmet Refet Bey'in 3 ciltlik Hesap, Nazari Hesap, Fenni Eğlence, İçtimai Hasbihal, İftira, Oynamak ve Oynatılmak İstenen Bir Acığın (Facianın) İçyüzü, İstanbul 1947 ve Cebir adlı eserleri mevcuttur⁴².

Mehmet Refet Bey Tercüme-i Hal Belgesi'nde yabancı dil olarak Fransızca ve biraz İngilizce bildiğini, evli ve 5 çocuk sahibi olduğunu beyan etmiştir⁴³.

Soyadı Kanunu yürürlüğe girdikten sonra Ülgen soyadını alan Mehmet Refet Bey; 27 Ekim 1964 tarihinde vefat etmiştir⁴⁴.

2. TBMM'deki Faaliyetleri

2.1. Şube ve Encümen Üyelikleri

35 Ahmet İlyas, "I. ve II. Dönem TBMM'de Siverek ve Urfa Milletvekilleri İle Faaliyetleri", *Tarih Okulu Dergisi*, Eylül 2015, Yıl 8, Sayı XXIII, s. 357.

36 Osman Nuri Ergin, *Türkiye Maarif Tarihi*, C. V, Eser Matbaası, İstanbul, 1977, s. 2005.

37 B.C.A. Fon No: 30.10. 0 0 Yer No: 74.482.17; *Mehmet Refet Bey'in Seçim Mazbatası*, TBMM Arşivi, Devre 2, Sicil No: 639.

38 *TBMM ZC*, D. 2, C. 19, s. 12; C. 12, s. 129, 130.

39 Öztürk, s. 775.

40 "TED Kurucu Üyeler", <https://www.ted.org.tr/TR/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F-8892433CFFAAF6AA849816B2EFA4923C5FCAD21F1E>; Erişim Tarihi: 20.10.2017.

41 "TED Genel Başkanlar", <https://www.ted.org.tr/TR/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F-8892433CFFA79D6F5E6C1B43FF0B63B814DE2D1523>; Erişim Tarihi: 20.10.2017; Mevlüt Çelebi, "Atatürk'ün Himayesinde Kurulan Türk Maarif Cemiyeti", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, C. XIV, S. 2, Aralık 2004, s. 39, 40.

42 Öztürk, s. 775.

43 *Mehmet Refet Bey'in Tercüme-i Hal Belgesi*, TBMM Arşivi, Devre 4, Sicil No: 639.

44 Öztürk, s. 775.

Mehmet Refet Bey'in, 4. yasama yılında 2. Şube Üyeliği ve 5. yasama yılında 3. Şube Üyeliği görevlerinde bulunduğu tespit edilmiştir⁴⁵. Yine II. Yasama dönemi içerisinde Maarif Encümeni ve Layiha Encümenliğinde çalıştığı, Layiha Encümeni katipliği ve sözcülüğü ile Maarif Encümeni katipliği görevlerinde bulunduğu görülmüştür⁴⁶.

2.2. Yasama ve Denetim Faaliyetleri

- Mehmet Refet Bey, İstanbul Kız Lisesi binasında bulunan müftülük dairesi ile tahsil şubesinin lise binasından çıkarılarak ayrı bir binada görev yapmaları hakkında bir temenni takriri vermiştir. 25 Kasım 1925 Tarihli Meclis oturumunda gündeme alınan Mehmet Refet Bey'in temenni takriri Başbakanlığa havale edilmiştir⁴⁷.

- Mehmet Refet Bey, ilkokul öğretmenlerine mesken bedeli verilmesi hakkında bir temenni takriri vermiştir⁴⁸. Refet Bey'in vermiş olduğu karar, Meclis'in 24 Aralık 1925 tarihli oturumunda gündeme alınarak okutulmuş ve temenni takriri olduğu için Başbakanlığa havale edilmiştir⁴⁹.

- Mehmet Refet Bey, Samanpazarı-Cebeci yolunun genişletilerek kullanıma açılması hakkında bir temenni takriri vermiştir⁵⁰. Meclis'in 6 Aralık 1926 tarihli oturumunda gündeme alınan Mehmet Refet Bey'in temenni takriri, Başbakanlığa havale edilmiştir⁵¹.

- Milli Mücadele sırasında gösterdikleri üstün cesaret ve başarılarından dolayı Gaziantep ve Maraş vilayetleri adına Başvekâlet Tezkeresi vasıtasıyla; ayrıca Adana, Aydın ve Urfa milletvekilleri de kendi vilayetlerinin manevi şahsına verilmek üzere birer İstiklâl Madalyası ile ödüllendirilmesi hakkında karar vermişlerdir. Mehmet Refet Bey; Milli Mücadele sırasında Fransız kuvvetlerine karşı mücadele etmekten çekinmeyen Urfalılar için Urfa vilayetinin manevi şahsına kırmızı kurdeleli bir İstiklâl Madalyası verilmesi hakkında bir karar vermiştir⁵². Başvekâlet Tezkeresi'ne, Adana, Aydın ve Urfa milletvekillerinin kararlarına cevap olacak biçimde Müdafaa-i Milliye Encümeni tarafından milletvekillerinin kararlarının uygun bulunduğu dair bir mazbata gönderilmiştir⁵³. Meclis'in 22 Nisan 1925 tarihli oturumunda ismi geçen şehirlerin manevi şahıslarına birer İstiklâl Madalyası verilmesi konusundaki Müdafaa-i Milliye Encümeni Mazbatası görüşülürken, kimi milletvekilleri İstiklâl Madalyası'nın ancak gerçek şahsa verilebileceği, manevi şahsa verilemeyeceğini savunmuşlar; kimileri de bahsi geçen şehirlerin Milli Mücadeleye destek veren diğer şehirlerden bir farkının olmadığını iddia ederek mazbatanın reddini teklif etmişlerdir. Bu durum üzerine Müdafaa-i Milliye Vekili Recep Bey; *"Bendenizce Türkiye Vatanının hakikaten hiç bir köşesi hiç bir cüzü yoktur ki nimeti İstiklâle kavuşmak uğrunda lâzım gelen fedakârlığı sarfetmemiş bulunsun. Türkiye vatanının mümkün olsa her ferdine bir İstiklâl Madalyası, birer timsali İstiklâl ihda etmek: kabil olsa bunu yapmak lâzımdır... Bendenizce yine Türk vatanının afakında*

45 TBMM ZC, D. 2, C. 19, s. 13; C. 27, s. 8.

46 Öztürk, s. 775.

47 TBMM Z.C., D. 2, C. 19, s. 219.

48 B.C.A. Fon No: 30.10. 0 0 Yer No: 7.43.27

49 TBMM Z.C., D. 2, C. 20, s. 253.

50 B.C.A. Fon No: 30.10. 0 0 Yer No: 8.46.18

51 TBMM ZC, D. 2, C. 28, s. 22.

52 TBMM ZC, D. 2, C. 18, s. 478.

53 TBMM ZC, D. 2, C. 18, s. 478.

inşirak etmiş bulunan ebedi istiklâl güneşi, vatanının umumî nişanından umumî madalyasından i-barettir. Binaenaleyh Türk Milletinin İstiklâlini kazanmak hususunda masruf mesaileri Türk vatan-daşlarının - hainler tabî müstesna – bir teki müstesna olmamak üzere hepsinin takdir ve taltifi var-dır. Türkiye Büyük Millet Meclisi bu noktada ittihad ederek ruznamei müzakerata geçelim. Yalnız bu karar üzerinde, bu esas üzerinde ittihat edelim ve arz ettiğim gibi ruznamei müzakerata geçmek suretiyle meseleyi halledelim.” teklifinde bulunmuştur. Bu teklifin kabul edilmesi üzerine Meclis gündemine geçilerek, verilen takrir ve tekliflerin reddi ya da kabulü söz konusu olmamıştır⁵⁴.

- 8 Nisan 1925 tarihli Meclis oturumundaki 1925 Yılı Bütçe Kanunu tasarısı görüşmeleri sı-rasında, tasarının 18. maddesi⁵⁵ *görüştürken* Mehmet Refet Bey; 18. Maddenin, *İdare-i Hususiye namına koyun ve keçilerin her birinden asıl verginin yüzde yirmisini aşmamak kaydıyla alınacak verginin artırılabilceği biçiminde teklifin yeniden düzenlenmesi hakkında bir teklif vermiştir*⁵⁶. Refet Bey ile birlikte diğer milletvekillerinin de vermiş olduğu teklifler üzerine 18. maddenin tasarıdan çıkarılması ve 19. maddenin 18. madde olarak görüşmelere devam edilmesi kararlaştırıl-mıştır⁵⁷.

- Mehmet Refet Bey, öğretmenlerin 9 ay olan zorunlu askerlik dönemlerinde eğitimin aksa-dığı ve diğer meslek gruplarında olduğu gibi öğretmenlerin yerlerine bir başkasının bulunamadığı gerekçesiyle zorunlu askerlik yapmak zorunda olan öğretmenlerin eğitim-öğretimin yapılmadığı dönemlerde yılda 4,5 ay olmak üzere askerlik görevlerini 2 yılda tamamlaması için bir teklifte bulunmuştur⁵⁸. Kanun teklifinin havale edildiği Maarif Encümeni, eğitim öğretimin aksamasını engelleyeceği için Refet Bey’in teklifinin son derece yerinde olduğu ve bu konuda bir karar alın-ması gerektiğine dair Meclise bir mazbata göndermiştir⁵⁹. Refet Bey’in teklifinin havale edildiği Müdafaa-i Milliye Encümeni ise 27 Aralık 1925’te aldığı bir kararla; askerlik mesleğinin de kendine ait kuralları olduğu ve öğretmenlere uygulanan 9 aylık askerliğin 2 dönemde uygulanması sözkö-nusu olması halinde ilk yıl öğretilecek bilgilerin kalıcı olmayacağı ve ikinci yıl da aynı eğitimin verilmek zorunda kalınacağı; bu sebepten askerliğin aralıksız olarak yapılması gerektiği için Refet Bey’in teklifinin reddedilmesi ile ilgili mazbatayı hazırlayarak meclise göndermiştir⁶⁰. 4 Ocak 1926 Tarihli Meclis oturumunda, Maarif ve Müdafaa-i Milliye Encümeni Mazbatalarının okun-masından sonra söz alan Mehmet Refet Bey, böyle bir teklifte bulunmasının nedeninin tamamıyla

54 TBMM Z.C., D. 2, C. 18, s. 478-481.

55 **Madde 18.** — Kıl keçilerin beherinden idarei hususiyeler namına Meclisi Umumiler kararıyla resmi aslinin yüzde ellisini tecavüz etmemek üzere küsuratı munzamma alınabilir.

56 TBMM ZC, D. 2, C. 17, s. 178.

57 TBMM ZC, D. 2, C. 17, s. 181.

58 TBMM Z.C., D. 2, C. 21, Urfa Mebusu Refet Bey’in, Hizmeti Maksureye Tabi Muallimlerin Dokuz Aylık Vazifei Askeriyelerini İki Sene Zarfında İfa Etmelerine Dair (2/488) Numaralı Teklifi Kanunîsi İle Maarif Encümeni Mazbatası ve Reddine Dair Müdafaa-i Milliye Encümeni Mazbatası.

59 TBMM Z.C., D. 2, C. 21, Urfa Mebusu Refet Bey’in, Hizmeti Maksureye Tabi Muallimlerin Dokuz Aylık Vazifei Askeriyelerini İki Sene Zarfında İfa Etmelerine Dair (2/488) Numaralı Teklifi Kanunîsi İle Maarif Encümeni Mazbatası ve Reddine Dair Müdafaa-i Milliye Encümeni Mazbatası.

60 TBMM Z.C., D. 2, C. 21, Urfa Mebusu Refet Bey’in, Hizmeti Maksureye Tabi Muallimlerin Dokuz Aylık Vazifei Askeriyelerini İki Sene Zarfında İfa Etmelerine Dair (2/488) Numaralı Teklifi Kanunîsi İle Maarif Encümeni Mazbatası ve Reddine Dair Müdafaa-i Milliye Encümeni Mazbatası.

ihyaıya kaynaklandığını, meclisin tatil döneminde gitmiş olduğu şehirlerden pek çoğunda silahlı halına alınan öğretmenler nedeniyle öğrencilerin eğitimlerinin aksadığını beyan etmiştir. Ayrıca, Müdafaa- Milliye Encümeni Mazbatasında dile getirildiği gibi askerliğin 2 devre olarak uygulanmasının askerliğin asli amacından uzaklaştırmayacağı; zaten öğretmenlerin eğitimleri sırasında beden eğitimi dersi aldıkları için askerliğin temel eğitimine yabancı olmadıkları ve öğretmen askerlerin önemli bir kısmının muharip olarak değil karargâhta yazıcı olarak istihdam edildiklerini belirterek teklifinin kabul edilmesi hakkında bir konuşma yapmıştır⁶¹. Mehmet Refet Bey'den sonra söz alan birçok milletvekili de teklif ile ilgili görüşlerini beyan etmiştir. Encümenler arasındaki farklı görüşlerin ortadan kaldırılması ve teklif hakkında ortak bir encümen kurulmasına dair Kütahya milletvekili Nuri Bey'in tavrının kabul edilmesi üzerine Mehmet Refet Bey'in teklifinin Maarif ve Müdafaa-i Milliye Encümenlerinden oluşan ortak bir encümen tarafından incelenmesine karar verilmiştir⁶². Mehmet Refet Bey, 13 Aralık 1926 tarihinde teklifin ortak encümende bulunduğu esnada teklifinde değişiklik yapmak için bir tavrı vererek kanun teklifinin iadesini talep etmiştir⁶³. Refet Bey'in bu tavrı üzerine ortak encümende bulunan teklifin iadesine karar verilmiştir⁶⁴.

- Mehmet Refet Bey, öğretmen maaşlarında düzenleme yapılması hakkında iki teklifte bulunmuştur. Verdiği ilk teklifte lise, orta ve öğretmen okullarında görev yapan öğretmenlerin maaşlarının yetersizliği dolayısıyla öğretmenlerin görevlerinden istifa ederek daha yüksek ücretlerde iş yaptıkları ve bu durumun da eğitime olumsuz yansıdığını belirterek Orta Tedrisat Kanunu'nun 12. ve 13. maddelerinin değiştirilerek öğretmenlerin maaşlarında iyileştirilmeye gidilmesi hakkında teklifte bulunmuştur⁶⁵. Refet Bey, verdiği diğer bir teklifte ise yine öğretmenlerin almış olduğu düşük ücretler nedeniyle görevlerinden istifa ederek dışarıda daha yüksek ücretlerde iş buldukları ve bu nedenle eğitimde yaşanan olumsuzlukların önüne geçilebilmesi için öğretmenlerin maaşlarına zam yapılmasına olanak sağlayacak biçimde İlk Tedrisat Muallimleri Kanunu'nun 1. ve 2. maddelerin yeniden düzenlenmesi teklifinde bulunmuştur⁶⁶. Refet Bey'in öğretmen maaşlarının iyileştirilmesi adına yapmış olduğu iki teklif, aynı tarihlerde hükümet tarafından hazırlanmış olan 1926 Tarihli Maarif Teşkilatı Hakkındaki Kanun Tasarısı ile birlikte Maarif, Dahiliye ve Maliye Encümenleri'nce görüşülmüştür. Hükümetin hazırladığı yeni teşkilat kanununda Refet Bey'in düzenlemesini teklif ettiği maddeler Orta Tedrisat Kanunu'nun 12 ve 13. maddeleri ile İlk Mektep Muallimleri Kanunu'nun 1 ve 2. maddeleri olarak yer almamış olsa da öğretmen maaşları hakkında tasarının 8. maddesinde yer verilmiştir⁶⁷. Maarif, Dahiliye ve Maliye

61 TBMM Z.C., D. 2, C. 21, s. 35.

62 TBMM Z.C., D. 2, C. 21, s. 40.

63 TBMM Z.C., D. 2, C. 28, s. 49.

64 TBMM Z.C., D. 2, C. 28, s. 49.

65 TBMM Z.C., D. 2, C. 23, 111 Sıra Numaralı Maarif Teşkilatı Hakkında (1/838) Numaralı Kanun Lâyihası İle Urfa Mebusu Refet Beyin, İlk Mektep Muallimleri Kanununun Birinci ve İkinci ve Sekizinci ve Orta Tedrisat Kanununun On İkinci ve On Üçüncü Maddelerinin Tadili Hakkında (2/493), (2/495) Numaralı Teklifi Kanunileri ve Maarif ve Dahiliye ve Muvazenei Maliye Encümenleri Mazbataları.

66 TBMM Z.C., D. 2, C. 23, 111 Sıra Numaralı Maarif Teşkilatı Hakkında (1/838) Numaralı Kanun Lâyihası İle Urfa Mebusu Refet Beyin, İlk Mektep Muallimleri Kanununun Birinci ve İkinci ve Sekizinci ve Orta Tedrisat Kanununun On İkinci ve On Üçüncü Maddelerinin Tadili Hakkında (2/493), (2/495) Numaralı Teklifi Kanunileri ve Maarif ve Dahiliye ve Muvazenei Maliye Encümenleri Mazbataları.

67 Madde 8. — İlk Tedrisat Muallimleri işe başladıkları zaman bin beş yüz kuruş alırlar. Her üç sene de bir maaşlarına ikişer yüz kuruş zamm edilir. Bundan başka her muallime ayda bin kuruştan

Encümenleri'nde öğretmen maaşlarının belirlendiği 8. madde hükümetin sunmuş olduğu taslakta-ki gibi aynen kabul edilmiştir. 20 Mart 1926 Tarihli Meclis oturumunda Encümen Mazbatalarının okunmasından sonra Maarif Teşkilatı Kanunu hakkında yapılan görüşmeler neticesinde hükümet tarafından sunulan tasarı kabul edilmiştir⁶⁸.

- Mehmet Refet Bey ve Afyonkarahisar Milletvekili İzzet Ulvi Beyler tarafından, *Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde Türk vatandaşlarının Türkçe dışında başka bir dille konuşması* hakkında bir kanun teklifinde bulunmuşlardır. 10 Aralık 1925 Tarihli Meclis oturumunda gündeme alınan bu teklif, Layiha Encümeni'ne havale edilmiştir⁶⁹. 19 Aralık 1925 Tarihli Meclis oturumunda, Mehmet Refet ve İzzet Ulvi Beylerin teklifinin görüşülmeye değer bulunduğu hakkındaki Layiha Encümeni Mazbatası'nın okunmasından sonra teklif, Maarif Encümeni'ne havale edilmiştir⁷⁰. Kanun teklifi ile ilgili 2. Yasama Dönemi sonuna kadar Maarif Encümeni'nden teklifin kabulü ya da reddi hakkında bir mazbata gönderilmemiştir.

- Mehmet Refet Bey, Meclis'e uçak yardımı hakkında bir kanun teklifi sunmuştur. Mehmet Refet Bey'in teklifi Meclis'in 6 Ocak 1926 Tarihli Meclis oturumunda gündeme alınmış ve Lâyiha Encümenine havale edilmesine karar verilmiştir⁷¹. 9 Ocak 1926 Tarihli Meclis oturumunda teklifin müzakere edilir bulunduğu Lâyiha Encümeni Mazbatası Meclis'te okutulmuş ve teklifin Kavanin ve Muvazene-i Maliye Encümenlerine havale edilmesi kararlaştırılmıştır. Kanun teklifi ile ilgili 2. Yasama Dönemi sonuna kadar Kavanin ve Muvazene-i Maliye Encümenlerinden tekli-

fazla olmamak üzere ev kirası verilir. «1909» dan sonra üç senelik muallim mekteplerinden çıkıp da muallim olanların maaşları işbu kanunun neşri tarihinde bin beş yüzden aşağı ise bu miktara çıkarılır. Orta Tedrisatın sabit muallimleri staj müddetinde iki bin kuruş maaş alırlar. Muallimlik unvanını kazandıktan itibaren iki bin beş yüz kuruşa çıkarılır. On sekizinci hizmet senesi nihayetine kadar her üç senede ve on sekizinci seneden başlayarak her iki senede beşer yüz kuruş zammedilir. Mevkuat muallimlerin maaşları bin beş yüz kuruştan başlayarak staj müddetinin nihayetinde bin yedi yüz kuruşa çıkarılır.

Yirmi ikinci hizmet senesi başlangıcına kadar her üç senede ve yirmi ikinci seneden başlayarak her iki senede üçer yüz kuruş zammedilir. Bu kanunun neşri tarihinde kıdemlerine nazaran aşağı maaş alan muallimlerin maaşları kanunda muayyen olan hadde çıkarılır. Muallim hizmeti haricinde diğer bir vazife kabul ederek muallimlikten çekilenler Maarif Vekâleti tarafından yeniden bilfiil muallimlik mesleğine kabul olundukları takdirde eski muallim hizmetlerinin müddetine göre müstehak oldukları maaşla yeni vazife alırlar. Muallim mesleği haricinde geçen devlet memuriyeti müddetleri muallimlik kıdemine tesir etmez. Orta Mektep Müdürleri muallim mesleğinden müntehap olunurlar. Müdür iken, uhdelerinde muallimlik bulunmaz. Orta Tedrisat mektepleri müdürlerinin maaşı aslileri dört binden başlar. Her beş senede beş yüz kuruş zammolunur. Müdürler bilfiil muallimliğe rücu ettikleri zaman muallimlikten son defa ayrıldıkları maaş ve kıdem ile vazifeye devam ederler. Muallimlik ve orta tedrisat mektepleri müdürlüklerine mahsus olan işbu zammı maaşat bilfiil muallimlik ve müdürlük vazifesinde ifayı hizmet edenlere münhasırdır. Hidematı devletten birine mensup olan memurinden birisinin asaleten veya vekâleten muallimlik ifa etmesini Maarif Vekâleti hasbelihtiyaç kabul ettiği halde bu kabil memurin yalnız bir ders deruhte edebilirler ve bu halde o derse ait muallimlik mebbe maaşını tamamen veya bu nisbette ücret olarak alabilirler. Muallimlerin hizmet müddetine göre olan hukukundan ve zammı maaşlarından müstefit olamazlar.

68 TBMM Z.C., D. 2, C. 23, s. 281.

69 TBMM Z.C., D. 2, C. 20, s. 83.

70 TBMM Z.C., D. 2, C. 20, s. 183, 184.

71 TBMM Z.C., D. 2, C. 21, s. 56.

fin kabulü veya reddi hakkında bir mazbata gönderilmemiştir⁷².

- Meclis'in 17 Mart 1926 tarihli oturumunda Antalya milletvekili Ahmet Saki Bey ve arkadaşlarının yapmış olduğu memur kanunu ve hükümetten gelen memur kanun tasarısının, memurun görevden uzaklaştırılması ile ilgili 48. maddesinde⁷³ *görevden uzaklaştırmaya yetkili valinin olağanüstü yetkiye sahip olması gerektiği için ilgili maddenin düzeltilmesi hakkında* Mehmet Refet Bey şu teklifte bulunmuştur⁷⁴;

Riyaseti Celileye

48nci madde mucibince valilere verilen salâhiyet ahvali fevkalâdeye ait olmak lâzımdır. Onun için maddenin baş tarafına iki kelimenin ilâvesine lüzum vardır.

Aşağıdaki iki kelimenin ilâvesini arz ve teklif eylerim.

Urfa Mebusu

Refet

Madde 48. — *Ahvali fevkalâdede Valiler:*

Mehmet Refet Bey'in teklifi, encümenince de muvafık görüldüğünden 48. maddenin teklifteki gibi değiştirilmesi kabul edilmiştir.

- Mehmet Refet Bey ve Afyonkarahisar Milletvekili İzzet Ulvi Bey, 125 merkez ve bir o kadar da şubesi bulunan Muallimler Birliği'nin Ankara'da bir genel merkezinin bulunmadığı gerekçeyle 28 Nisan 1926 tarihinde Ankara Zincirli Camii Medresesi'nin birliğin genel merkezi olarak tahsis edilmesi konusunda teklifte bulunmuşlardır⁷⁵. Teklifin havale edildiği Maarif Encümeni 11 Mayıs 1926 tarihinde almış olduğu bir kararla, kamu menfaati için faaliyet gösteren Muallimler Birliği'ne Zincirli Cami Medresesi'nin genel merkez binası olarak tahsis edilmesinde herhangi bir sakınca olmadığı ve uygun görüldüğüne dair bir mazbata hazırlanmıştır. Aynı şekilde teklifin havale edildiği Dahiliye Encümeni'nden ise; Muallimler Birliği Genel Merkezi olarak kullanılması

72 Mehmet Refet Bey'in uçak yardımı hakkında yaptığı teklife Kavanin ve Muvazenei Maliye Encümenlerinden bir cevap verilmediği için uçak yardımı teklifinin içeriği hakkında bilgi sahibi olunamamıştır.

73 **Madde 48.** Valiler bakanlarında memleketin asayiş ve inzibatça mahzur gördükleri herhangi memuru mesuliyeti kendilerine raci olmak üzere memurun mensup olduğu vekâlet veya daireye derhal malumat vermek şartıyla muvakkaten işten el çektirmeye mezdurlar. Açığa çıkarılması nabemahal olduğu inzibat komisyonunun kararıyla tahakkuk eden memur memuriyetine iade edilmekle beraber açıkta kaldığı müddete ait maaşını tamamen alır. Bu takdirde vali hakkındaki mesuliyet Dahiliye Vekâletince tespit olunur. İşten el çektirilen memurlar hakkında inzibat komisyonları nihayet iki ay zarfında karar ittihazına mecburdurlar.

74 *TBMM Z.C.*, D. 2, C.23, s. 223.

75 B.C.A. Fon No: 30.10.00 Yer No: 192.314.3; *TBMM Z.C.*, D. 2, C.25, 190 Sıra Numaralı Urfa Mebusu Refet ve Afyonkarahisar Mebusu İzzet Ulvi Beylerin, Ankara'da Zincirli Cami Medresesinin Muallimler Birliği Umumî Merkezine Verilmesi Hakkında Teklifi Kanunisi ve Maarif ve Dahiliye Encümenleri Mazbataları.

için bina tahsisinde bir sakınca görülmemekle birlikte bahse konu olan medresenin Vakıflar Genel Müdürlüğü bünyesinde olması nedeniyle idari bakımdan kendilerinin herhangi bir tasarrufta bulunamayacağı bildirilmiştir⁷⁶. 29 Mayıs 1126 Tarihli Meclis oturumunda Encümen mazbatalarının okutulmasından sonra söz alan Isparta milletvekili İbrahim Bey bahse konu medresenin Vakıflar Genel Müdürlüğü bünyesinde olması nedeniyle teklifin Evkâf Encümeni'ne havale edilmesi gerektiğini beyan etmiştir. Bu durum üzerine teklif Evkâf Encümeni'ne havale edilmiştir⁷⁷. Mehmet Refet Bey'in kanun teklifinin havale edildiği Evkaf Encümeni'nden, bahsi geçen medresenin Muallimler Birliği'ne tahsis edilemeyeceği hususunda bir mazbata gönderilmiştir⁷⁸. Mehmet Refet Bey'in teklifinin kabul edilemeyeceği hakkında hazırlanan Evkaf Encümeni Mazbatası 19 Mart 1927 Tarihli Meclis oturumundaki oylamada kabul edilmiştir⁷⁹.

- Mehmet Refet Bey, TBMM'ye ilköğretim dönemindeki eğitimin sadece Türk okulları tarafından verilmesi hakkında bir kanun teklifi vermiştir⁸⁰. Meclis'in 18 Mayıs 1926 tarihli oturumunda gündeme alınan bu teklif incelenmesi amacıyla Lâyiha Encümenine havale edilmiştir⁸¹. 19 Mayıs 1926 tarihli Meclis oturumunda teklifin müzakere edilir bulunduğu Lâyiha Encümeni Mazbatası Meclis'te okutulmuş ve teklif Maarif Encümeni'ne havale edilmiştir⁸². 23 Mayıs 1926 Tarihli Meclis oturumunda Mehmet Refet Bey'in teklifi hakkındaki Maarif Encümeni Mazbatasının gündeme alınması, görüşmelerin ivedilikle başlaması kabul edilmiştir⁸³. Mazbata hakkındaki görüşmelerin ivedilikle başlaması kararı alınmışsa da 2. Yasama döneminin sonuna kadar Maarif Encümeni Mazbatası hakkında bir oturum yapılmamış ve teklif sonuçsuz kalmıştır.

- Mehmet Refet Bey, 18 Mayıs 1926 tarihinde lise ve ortaokullara fakir, kimsesiz, şehit çocuklarının parasız yatılı olarak alınması hususunda bir kanun teklifinde bulunmuştur⁸⁴. Refet Bey'in teklifine, havale edildiği Maarif Encümeni'nden ve Muvazenei Maliye Encümeni'nden teklifin kabul edilmesi hakkında olumlu cevaplar verilmiştir. 18 Haziran 1926 Tarihli Meclis oturumunda Encümen Mazbatalarının okutulmasından sonra kanun teklifinin görüşmelerine geçilmiş ve kanun maddelerinin tamamı mecliste yapılan oylamada kabul edilmiştir⁸⁵.

- Liselerde ve ortaokullarda 5 ve yıllık 7 liselerden mezun olup ta okullarda 3 yıl boyunca öğretmenlik yapanların öğretmen olarak kabul edilmeleri hakkında hükümet tarafından bir tezkere hazırlanmıştır. Refet Bey ise yıllardan beri ilkokullarda çalışan orta ve yüksek tahsil görmüş öğretmenlerin, öğretmen olarak kabul edilmeyip yardımcı *öğretmen* olarak kabul edilmesinden dolayı

76 TBMM Z.C., D. 2, C.25, 190 Sıra Numaralı Urfa Mebusu Refet ve Afyonkarahisar Mebusu İzzet Ulvi Beylerin, Ankara'da Zincirli Cami Medresesinin Muallimler Birliği Umumi Merkezine Verilmesi Hakkında Teklifi Kanunisi ve Maarif ve Dahiliye Encümenleri Mazbataları.

77 TBMM ZC, D. 2, C. 25, s. 600.

78 TBMM ZC, D. 2, C. 30, s. 146, 147.

79 TBMM ZC, D. 2, C. 30, s. 147.

80 B.C.A. Fon No: 30.10. 0 0 Yer No: 3.14.17

81 TBMM ZC, D. 2, C. 25, s. 243.

82 TBMM ZC, D. 2, C. 25, s. 272.

83 TBMM ZC, D. 2, C. 25, s. 428.

84 TBMM Z.C., D. 2, C.26, 248 Sıra Numaralı Urfa Mebusu Refet Beyin, Lise ve Orta Mekteplere Leyli Meccani Talebe Kabulü Hakkında (2/578) Numaralı Teklifi Kanunisi ve Maarif ve Muvazenei Maliye Encümenleri Mazbataları.

85 TBMM ZC, D. 2, C. 26, s. 233-235.

ekonomik olarak büyük zorluklar çektikleri gerekçesiyle lise ve yedi yıllık idadi mezunlarıyla herhangi bir yüksekokuldan mezun olup ilkokullarda derse girenlerin öğretmen olarak kabul edilmeleri hakkında bir teklifte bulunmuştur⁸⁶. Hükümetin ve Mehmet Refet Bey'in teklifleri üzerine konuyu görüşen Maarif Encümeni hazırlamış olduğu mazbatanın 1 ve 2. maddelerinde⁸⁷ yardımcı olarak görev yapanlardan hangilerinin öğretmen olarak kabul edileceğini belirlemiştir⁸⁸. 20 Mayıs 1926 Tarihli Meclis oturumunda Maarif Encümeni Mazbatasının okutulmasından sonra kanun teklifinin görüşmelerine geçilmiştir. 4. madde⁸⁹ görüşmeleri sırasında söz alan Mehmet Refet Bey, ilkokullar derecesinde bulunan anaokullarının Maarif Teşkilatı Kanunu'nda açıkça zikredilmediği için hak kayıplarına uğradığını belirtmiş ve teklif edeceği maddenin 4. madde olarak kabul edilmesi, 4. maddenin ise 5. madde olarak kabul edilip görüşmelere devam edilmesini beyan etmiştir⁹⁰. Ardından da “*Darülmuallimatların ana sınıfları mezunları ilkmektep muallimleri hukukunu haizdirler.*” maddesinin 4. madde olarak kabul edilmesini teklif etmiştir. Mehmet Refet Bey'in teklifinin encümence de muvafık bulunması üzerine teklif kabul edilerek⁹¹ görüşmelere devam edilmiş ve teklif kanunlaşmıştır.

- Mehmet Refet Bey, Milli Eğitim Bakanlığı memurları ve müdür kadrosunda bulunanlara makam tazminatı verilmesi hakkında bir kanun teklifinde bulunmuştur⁹². 25 Kasım 1926 Tarihli Meclis oturumunda gündeme alınan teklif, incelenmesi için Lâyiha Encümeni'ne havale edilmiştir⁹³. 18 Aralık 1926 Tarihli Meclis oturumunda teklifin görüşülebilir olduğuna dair Lâyiha Encümeni Mazbatasının okutulması üzerine teklif, Maarif ve Muvazene-i Maliye Encümenlerine havale edilmiştir⁹⁴. Kanun teklifi ile ilgili 2. Yasama Dönemi sonuna kadar Maarif ve Muvazene-i Maliye Encümenlerinden teklifin kabulü veya reddi hakkında bir mazbata gönderilmemiştir.

86 B.C.A. Fon No: 30.10.00 Yer No: 3.14.14; *TBMM ZC*, D. 2, C. 25, 183 Sıra Numaralı Lise ve Orta Mekteplerden veya Yedi ve Beş Senelik İdadilerden Mezun Olup da Mekteplerde Muvaffakiyetle Hizmet Etmekte Olanların Muallim Ad ve İtibar Edilmeleri Hakkında (1/944) Numaralı Kanun Lâyihası İle Urfa Mebusu Refet Beyin, Lise ve Âli Mektep Mezunu Olup da İptidâî Muallimliğinde Hizmet Edenlerin Muallim Hukuk ve İmtiyazını Haiz Olmaları Hakkında (2/569) Numaralı Teklifi Kanunisi ve Maarif Encümeni Mazbatası.

87 **Madde 1.** — Bu kanunun neşri tarihinde muallim muavini sıfatını ihraz edenler arasında en az beş senelik idadiye muadil tali veya âli derecede bir mektep tahsili görenler muallim addolunurlar.

Madde 2. Birinci maddenin şümulü haricinde kalan muallim muavinlerinden olup yine bu kanunun neşri tarihinde beş sene muvaffakiyetle hizmeti geçmiş olanlar dahi muallim addedilirler.

88 *TBMM ZC*, D. 2, C. 25, 183 Sıra Numaralı Lise ve Orta Mekteplerden veya Yedi ve Beş Senelik İdadilerden Mezun Olup da Mekteplerde Muvaffakiyetle Hizmet Etmekte Olanların Muallim Ad ve İtibar Edilmeleri Hakkında (1/944) Numaralı Kanun Lâyihası İle Urfa Mebusu Refet Beyin, Lise ve Âli Mektep Mezunu Olup da İptidâî Muallimliğinde Hizmet Edenlerin Muallim Hukuk ve İmtiyazını Haiz Olmaları Hakkında (2/569) Numaralı Teklifi Kanunisi ve Maarif Encümeni Mazbatası.

89 **Madde 4.** — Eski beş senelik idadilerden veya orta mekteplerden mezun olanlar muallim mekteplerinde okunup da kendilerinin mezun oldukları mekteplerde görmediği derslerden imtihan vermek şartıyla ilk mektep muallimi olurlar.

90 *TBMM ZC*, D. 2, C. 25, s. 345.

91 *TBMM ZC*, D. 2, C. 25, s. 346.

92 B.C.A. Fon No: 30.10. 0 0 Yer No: 143.23.20

93 *TBMM ZC*, D. 2, C. 27, s. 97.

94 *TBMM ZC*, D. 2, C. 28, s. 87.

- Mehmet Refet Bey, sporcuların yarışmalara katılmaları için toplu seyahatleri halinde tren ve gemilerde 1/3 tutarında ücrete tabi tutulması ile ilgili bir kanun teklifinde bulunmuştur⁹⁵. 6 Ocak 1927 Tarihli Meclis oturumunda Layiha Encümeni tarafından incelenen ve görüşülmeye değer bulunan kanun teklifinin Nafia, Ticaret ve Muvazene-i Maliye Encümenlerine havale edilmesi kararlaştırılmıştır⁹⁶. Kanun teklifi ile ilgili bu encümenlerden henüz bir cevap gelmemişken Refet Bey, 9 Mart 1927 tarihinde yabancı ülkelerde sporculara yapılan yolcu indirimi ile ilgili daha kapsamlı bir çalışma yaparak yeni bir teklifte bulunmak için bir takrir vererek teklifinin iadesini talep etmiştir⁹⁷. Refet Bey'in, kanun teklifinin iadesine dair takriri kabul edilmiş ve teklif iade edilmiştir⁹⁸.

- Mehmet Refet Bey, Maarif Teşkilatı Kanunu'nun 16. maddesinde öğretmenlik görevinden ayrılan bir şahsın yeniden göreve başlaması halinde eski çalışma sürelerinin dikkate alınmadığını ve bu sebepten uzun yıllar görev yapmış bir öğretmenin kısa süreli meslekten ayrılma ve geri dönme halinde büyük bir hak kaybına uğradığı; bu durumun ortadan kaldırılması gerektiği gerekçeyle bir kanun teklifinde bulunmuştur⁹⁹. Mehmet Refet Bey ve arkadaşları, Maarif Encümeni'nin teklif ile ilgili hazırlamış olduğu mazbatanın bir an önce meclis gündemine alınmasını isteyen bir takrir vermişlerdir. Takririn kabulü üzerine Mehmet Refet Bey'in teklifi için hazırlanan Maarif Encümeni Mazbatasını 5 Mart 1927 Tarihli Meclis oturumunda görüşülmeye başlanmıştır¹⁰⁰. Maarif Encümeni 1926 yılında kabul ettikleri 2 kanunla öğretmenlerin meslekte kalmalarını ve Milli Eğitim Bakanlığı'nda çalışmak isteyen öğretmenlere geri dönüş yolu açmaya çalışılırken 16. maddenin alınan bu kararların tam tersi bir ruha sahip olduğu; bu sebeple Refet Bey'in teklifinin kabul edilmesi gerektiğine dair mazbatayı TBMM'ye sunmuştur¹⁰¹. Encümen mazbatasının görüşülmeye başlandığı sırada söz alan Gümüşhane Milletvekili Hasan Fehmi Bey; göreve dönen öğretmenlerin kıdem zammı ve maaşları konusunda Muvazene-i Maliye Encümeni'nin de bir karar alması gerektiğini belirtmesi üzerine teklif Muvazene-i Maliye Encümeni'ne havale edilmiştir¹⁰². Muvazene-i Maliye Encümeni'nin, Refet Bey'in teklifine meclis içtüzüğüne göre 3 ay içerisinde cevap vermesi gerekirken yasal süre çerçevesinde bir cevap verilmemiştir. Bu durum üzerine 20 Haziran 1927 tarihinde Refet Bey yeni bir takrir vermiş ve Muvazene-i Maliye Encümeni'nin hazırlayacağı mazbata beklenmeksizin teklifinin gündeme alınmasını istemiştir. Refet Bey'in verdiği takririn kabulü üzerine, teklifin Meclis gündemine alınması kararlaştırılmıştır¹⁰³. Kanun teklifi, 22 Haziran 1927 tarihinde Meclis gündemine getirildikten sonra, teklifin maddeleri oylanmış ve herhangi bir değişikliğe gidilmeden kabul edilmiştir¹⁰⁴.

- Meclis'in 26 Mart 1927 Tarihli oturumunda Gedikli Küçük Zabıt Membaları Hakkındaki Kanun Tasarısının 3. maddesi¹⁰⁵ ile ilgili görüşmeler sırasında Refet Bey ve Çorum milletvekili

95 TBMM ZC, D. 2, C. 28, s. 241.

96 TBMM ZC, D. 2, C. 28, s. 265.

97 TBMM ZC, D. 2, C. 30, s. 85.

98 TBMM ZC, D. 2, C. 30, s. 85.

99 TBMM ZC, D. 2, C. 33, s. 498, 499.

100 TBMM ZC, D. 2, C. 30, s. 37, 38.

101 TBMM ZC, D. 2, C. 33, s. 499.

102 TBMM ZC, D. 2, C. 30, s. 38.

103 TBMM ZC, D. 2, C. 33, s. 312, 313.

104 TBMM ZC, D. 2, C. 33, s. 499, 500.

105 **Madde 3.** Birinci maddede yazılı mektepler talebesinden arzusuyula olmayıp herhangi bir se-

Mustafa Bey vermiş oldukları bir tavrıyla ilgili maddenin aşağıdaki şekilde değiştirilmesini teklif etmişlerdir¹⁰⁶;

Riyaseti Celileye

Üçüncü maddenin şekli atide tadilini arz ve teklif eyeriz :

Birinci maddede yazılı mektepler talebesinden arzusuyla olmayıp, herhangi bir suretle çıkarılanlardan on beş yaşını ikmal etmeyenler velilerine, yok ise leylî meccanî mekteplere teslim olunurlar.

Yapılan bu teklif üzerine söz alan Giresun Milletvekili Hakkı Tarık Bey; Refet ve Mustafa Beylerin yaptığı teklifte “çürükler” ibaresinin çıkarıldığı ve “herhangi bir sebeple çıkarılanlar” sözünün tasarıdan farklı olduğunu belirtmiştir. Hakkı Tarık Bey; “herhangi bir sebep” sözünden, bir ahlaksızlık nedeniyle okuldan atılanların da istifade edebileceği bu sebepten kendisinin teklifin aleyhinde olduğunu belirtmiştir¹⁰⁷. Hakkı Tarık Bey yaptığı konuşmadan sonra ahlaksızlık sebebiyle okuldan çıkarılanların Milli Eğitime bağlı okullarda eğitimine devam etmelerinin engellenmesi için “*Bu talebenin mekteplere kabulü, Maarif Vekâletinin vazettiği ahkâm ile meşrut ve mukayyettir*” maddesinin eklenmesini teklif etmiştir¹⁰⁸. Hakkı Tarık Bey’in teklifinden sonra söz alan Refet Bey, teklifinin sadece gayri ahlaki bir durum nedeniyle okuldan çıkarılanlar olarak düşünülmemesi gerektiği, özellikle de sağlığı bozulan ve askerlik yapamayacak durumda bulunan çocukları düşünerek bir teklif hazırladığına dair konuşmasını yaparak teklifinin kabul edilmesini istemiştir¹⁰⁹. Yapılan oylamalarda Refet Bey’in teklifi kabul edilmiş, ayrıca diğer milletvekillerinin Refet Bey’in teklifinin yeniden düzenlenmesine dair verdikleri teklifler ise reddedilmiştir¹¹⁰. Okuldan çıkarılanların ödeyeceği tazminat ve yükümlülüklerin belirlendiği Kanun Tasarısının 4. maddesinin¹¹¹ görüşmelerine geçildikten sonra yine Refet Bey ve Çorum milletvekili Mustafa Bey bir tavrıyla maddenin şu şekilde düzenlenmesini istemişlerdir¹¹²;

Riyaseti Celileye

Dördüncü maddenin birinci fıkrasının şekli atide tespitini arz ve teklif eyeriz:

Madde 4. — *Daha büyük yaşta çıkarılanların çürük (daimî, muvakkait) olanlarından mektep masrafı alınmaz. Diğerleri meccanen okudukları müddete ait bilumum masrafı ödemeğe ve ödeyemedikleri takdirde aşağıda yazılı fıkralar veçhile hizmet etmeğe mecburdurlar.*

bepile çıkarılanlardan çürüklerle (daimî muvakket) onbeş yaşından küçükler velilerine, yok ise şehir yatılı mekteplerine teslim olunurlar.

106 TBMM ZC, D. 2, C. 30, s. 221.

107 TBMM ZC, D. 2, C. 30, s. 221, 222.

108 TBMM ZC, D. 2, C. 30, s. 222.

109 TBMM ZC, D. 2, C. 30, s. 223.

110 TBMM ZC, D. 2, C. 30, s. 223, 224.

111 **Madde 4.** Daha büyük yaştakiler, meccanen okudukları müddete ait bilumum masrafları ödemeye ve ödeyemedikleri takdirde aşağıda yazılı fıkralar veçhile hizmet etmeye mecburdurlar.

112 TBMM ZC, D. 2, C. 30, s. 231.

Yapılan bu teklife hem milletvekillerinin kabul oyu vermesi, hem de Müdafaa-i Milliye Encümeni'nin değişikliğe herhangi bir itirazda bulunmaması üzerine Kanun Tasarısının 4. maddesi Refet ve Mustafa Beylerin teklifindeki gibi yeniden düzenlenmiştir¹¹³.

- 5 Mart 1925 Tarihli Meclis oturumundaki 1925 Yılı bütçe görüşmelerinde Maarif Vekâleti bütçesinin görüşüldüğü sırada Sivas Milletvekili Rahmi Bey söz almış ve eğitimde görmüş olduğu pek çok aksaklıktan, yanlışlıktan söz etmiştir. Özellikle öğretmen okullarındaki öğretmen yetersizliği nedeniyle öğrencilerin derslerinin bir kısmının boş geçtiği ve öğrencilerin de son derece donanımsız yetiştiği dile getirilmiştir¹¹⁴. Rahmi Bey'in iddiaları üzerine söz alan Refet Bey, Rahmi Bey'in dile getirdiği hususların bir kısmının eğitim bütçesinin daha önceden özel bütçelerden belirlenmesi nedeniyle eğitime yeteri kadar kaynak aktarılamamaktan kaynaklanan sıkıntılar olduğu; fakat eğitim giderlerinin genel bütçeye dahil edilmesi sonrasında sorunların pek çoğunun aşıldığını dile getirdiği bir konuşma yapmıştır¹¹⁵. 7 Mart 1925 Tarihli Meclis oturumunda bütçe görüşmeleri devam ederken Mehmet Refet Bey, Maarif Vekâleti bütçe görüşmelerinin devamında yeniden söz almış ve bu sefer de Osmanlı Devleti'nden başlayarak yıllara göre eğitim-öğretim istatistikleri vasıtasıyla yıllar içerisinde eğitim, okullaşma, öğretmen ve öğrenci sayıları üzerinden nasıl bir değişim gerçekleştiğini ortaya koymaya çalışmıştır. Türkiye'nin en önemli meselesinin eğitim meselesi olduğunu dile getiren Refet Bey, bu meselenin çözümüne, ihtiyaç duyulan kaynakların nasıl ortaya çıkarılacağına dair bir konuşmayı yapmıştır¹¹⁶. Refet Bey, konuşmasında da dile getirdiği hususlar içerisinde yer alan nüfusu düşük köylerdeki çocukların toplanarak yatılı okullar açılması konusunda Maarif Vekâleti bütçesinin 245. faslında yer alan 400.000 liralık bütçenin 600.000 liraya çıkarılması hususunda arkadaşları ile birlikte bir teklif vermiştir¹¹⁷. Yapılan görüşmelerde Maliye Vekilinin 200.000 liralık ek ödeneği kabul edemeyeceklerini bildirmesi üzerine 245. fasıldaki yatılı okullar bütçesinin 400.000 lira olarak kullanılması kabul edilmiştir¹¹⁸.

2.3. Mehmet Refet Bey'in Diğer Milletvekilleri Tarafından Verilen Takrir ve Tekliflerde Tespit Edilen İmzası

I. ve II. TBMM dönemlerinde yapılacak olan değişikliklere desteği artırmak amacıyla bir milletvekilinin imzasıyla teklifte bulunması yerine ülkenin farklı yerlerinden diğer milletvekillerinin de değişikliği destekledikleri bir metot izlenmiştir. Bu sebepten I. ve II. TBMM döneminde milletvekillerinin teklif ve önermelerinde diğer milletvekillerinin de imzalarının bulunduğu görülmüştür. II. TBMM döneminde Mehmet Refet Bey'in, diğer milletvekillerine ait 3 takrir ve 5 teklifte imzası tespit edilmiştir. Tespit edilen takrir ve teklifler aşağıdaki gibidir;

- Kütahya Mebusu Ferit Bey ve arkadaşlarının; hariçten hayvan ve tohumluk mubayaası için Ziraat Vekâletine taahhüdatta bulunmak salâhiyetinin itasına dair Muvazene i Umumiye Kanununa bir madde ilâvesi hakkında takriri¹¹⁹.

-
- 113 *TBMM ZC, D. 2, C. 30, s. 231.*
 114 *TBMM ZC, D. 2, C. 15, s. 180-182.*
 115 *TBMM ZC, D. 2, C. 15, s. 187.*
 116 *TBMM ZC, D. 2, C. 15, s. 210-213.*
 117 *TBMM ZC, D. 2, C. 15, s. 220.*
 118 *TBMM ZC, D. 2, C. 15, s. 222.*
 119 *TBMM ZC, D. 2, C. 17, s. 304, 305.*

- Karahisarısahip Mebusu Ruşen Eşref Bey ve arkadaşlarının; Darülfünun ıslahı maksadıyla her fakülte için Avrupa'dan bimir mütehassis celbine vesaireye dair tavriri¹²⁰.

- İzmir Mebusu Ahmet Münir Bey ve arkadaşlarının; 1341 senesi Muvazenei Umumiye Kanununun 42nci maddesinin tefsirine müteallik mazbatanın müstacelen müzakeresine dair tavriri¹²¹.

- Ardahan Mebusu Talat Bey ve arkadaşlarının Balkan Harbi'nde Bulgar Komiteciler tarafından parçalanmak suretiyle şehit edilen Sarışaban kazası Hükümet Taibibi Nafiz Tahir Bey ailesine hidematı vataniye tertibinden maaş tahsisi hakkında teklifi kanunisi¹²².

- Elâziz Mebusu Hüseyin Bey ile arkadaşlarının ve Çorum Mebusu Merhum Ferit Beyin ailesine hidematı vataniye tertibinden maaş tahsisi hakkında teklifi kanunisi¹²³.

- İstanbul Mebusu Hamdullah Suphi Bey ve yüz iki arkadaşının Sami Paşazade Sezai Bey'e Hidemat-ı Vataniye tertibinden maaş tahsisi hakkında 2/434 numaralı teklifi kanunisi¹²⁴.

- Denizli Mebusu Necip Ali Bey ve arkadaşlarının, posta ve telgraf idaresinde bulunan bazı eski pulların Türk Tayyare Cemiyeti'ne sattırılması ve hasılatı safiyeden nisfının mezkûr cemiyete tahsisi hakkında kanunun 20. maddesinin tadili hakkındaki teklifi¹²⁵.

- Cebelibereket Mebusu Avni Paşa ve arkadaşlarının, Rize Mebusu merhum Rauf Bey'in ailesine hidemat-ı vataniye tertibinden maaş tahsisi hakkında 2/545 numaralı teklifi kanunisi¹²⁶.

2.4. Mehmet Refet Bey'in Katıldığı Oylamalar

Mehmet Refet Bey, 17 Ocak 1925 tarihinde milletvekili mazbatasını onaylandıktan sonra II. Yasama dönemi sona erece kadar Meclis'te yapılan oylamalardan 482 oylamada kabul oyu verirken 4 oylamada red oyu vermiştir. 43 oylamada ise oylamaya katılmadığı tespit edilmiştir¹²⁷. Meclisin son dönemlerinde genel kurula katılım ve oylamalarda milletvekillerinin önemli kısmı Meclis'te bulunmamasına rağmen Mehmet Refet Bey'in yasama döneminin sonuna kadar oylamalara katıldığı görülmüştür. Ayrıca Mehmet Refet Bey'in, milletvekilliğinin kabulünden yasama dönemi sonuna kadar izin kullandığına dair bir belgeye ulaşamadır.

120 TBMM ZC, D. 2, C. 17, s. 316.

121 TBMM ZC, D. 2, C. 25, s. 699.

122 TBMM ZC, D. 2, C. 18, s. 423.

123 TBMM ZC, D. 2, C. 18, s. 427, 428.

124 TBMM ZC, D. 2, C. 30, s. 148, 149.

125 TBMM ZC, D. 2, C. 32, s. 139.

126 TBMM ZC, D. 2, C. 33, s. 769, 770.

127 TBMM ZC, D. 2, C. 12-33

SONUÇ

1923-1927 yılları arasında görev yapmış olan II. TBMM; Cumhuriyet'in İlanı, Hilafetin Kaldırılması, Medreselerin Kapatılması, Tevhid-i Tedrisat Kanunu, Türk Medeni Kanunu, Türk Ceza Kanunu vd. devrimlerin gerçekleşmesi ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurumsallaşmasını sağlayan devrimci bir misyon üstlenmiştir.

II. Yasama Döneminde Urfa Vilayetini 4 milletvekili temsil etmiştir. Bu milletvekillerinden Hüsrev Bey, Budapeşte Büyükelçiliği'ne atanması üzerine Urfa Milletvekilliğinden istifa etmiştir. 1924 yılında yapılan ara seçimlerde Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Genel Müdürü Mehmet Refet (Ülgen) Bey, Hüsrev Bey'den boşalan milletvekilliğine seçilmiştir. Mehmet Refet Bey, milletvekilliği öncesinde uzun yıllar ülkenin pekçok yerinde öğretmenlik ve idarecilik görevlerinde bulunduğundan Milli Eğitim Bakanlığı'nın problemlerini yakından bilen bir kişiydi. Milletvekilliği döneminde, özellikle bu problemlerin dile getirilmesi ve çözülmesi noktasında bir gayret gösterdiği görülmüştür. İlkokul öğretmenlerine kira yardımı yapılması, Milli Eğitim memur ve müdür kadrosunda bulunanlara makam tazminatı ödenmesi, öğretmenlerin zorunlu askerliklerinin 2 yılda tamamlanması, Türk vatandaşlarının ülkede Türkçe konuşması, İlkokul eğitiminin sadece Türk okullarında yaptırılması Mehmet Refet Bey'in 2. Yasama Dönemi'nde TBMM'ye sunduğu kanun teklifleri içerisinde öne çıkanlardır. Bunun yanında seçim bölgesi olan Urfa Vilayeti hakkında da Milli Mücadele'deki gayretlerinden dolayı Urfa Vilayeti'nin manevi şahsına Kırmızı Şeritli İstiklâl Madalyası verilmesi için bir takrir verdiği görülmüştür.

Mehmet Refet Bey'in, 2. Yasama Dönemi milletvekilliği sırasında 3 adet temenni takriri verdiği, bu takrirler hakkında işlem tesis edilmesi için Başbakanlığa havale edildiği; 1 adet takrir verdiği ve takririnin sonuçsuz kaldığı ve 14 adet teklifte bulunduğu tespit edilmiştir. Tekliflerinden 2'sini ilgili encümende görüşülürken geri çeken Mehmet Refet Bey'in diğer tekliflerinden 5'inin TBMM'de kabul edildiği, 5 teklifi hakkında yasama dönemi sonuna kadar bir karar verilmediği 2 teklifinin ise reddedildiği görülmüştür.

III-VI. Yasama Dönemlerinde de milletvekilliği devam eden Mehmet Refet Bey, bu dönemler içerisinde de eğitim sorunları ile yakından ilgilenmiştir. Türkiye'nin köklü eğitim kurumlarından bir tanesi olan Türkiye Maarif Cemiyeti (Türk Eğitim Derneği) kurucu üyesi ve 1935-1941 yılları arasında Cemiyetin genel başkanlığını yaptığı görülmüştür.

KAYNAKÇA

Resmi Yayınlar

- Düstur
- Resmi Gazete
- TBMM Zabıt Cerideleri Devre 2

Arşivler

- **Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi**

- **TBMM Arşivi**

Kitap ve Makaleler

“TED Genel Başkanlar”, <https://www.ted.org.tr/TR/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F-8892433CFFA79D6F5E6C1B43FF0B63B814DE2D1523>; Erişim Tarihi: 20.10.2017;

“TED Kurucu Üyeler”, <https://www.ted.org.tr/TR/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F-8892433CFFAAF6AA849816B2EFA4923C5FCAD21F1E>; Erişim Tarihi: 20.10.2017.

Akın, Rıdvan, *TBMM Devleti (1920-1923) Birinci Meclis Döneminde Devlet Erkleri ve İdare, İletişim Yayınları*, İstanbul, 2008.

Aslan, Yavuz, *Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti'nin Kuruluşu, Evreleri, Yetki ve Sorumluluğu (23 Nisan 1920-30 Ekim 1923)*, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2001.

Cengiz, Hayrullah, *II. Dönem TBMM Seçimleri ve Demokrasi Tarihimizdeki Yeri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çelebi, Mevlüt, “Atatürk’ün Himayesinde Kurulan Türk Maarif Cemiyeti”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, C. XIV, S. 2, Aralık 2004.

Demirel, Ahmet, *İlk Meclis’in Vekilleri Milli Mücadele Döneminde Seçimler, İletişim Yayınları*, İstanbul, 2010.

Demirel, Ahmet, *Tek Parti'nin Yükselişi*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2008.

Diñç, Mehmet Emin, *İkinci Büyük Millet Meclisi Dönemi Türk Siyasi Hayatı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara, 1992.

Dursun, Tuncay, *Tek Parti Döneminde Cumhuriyet Halk Partisi Büyük Kurultayları*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2002.

Ergin, Osman Nuri, *Türkiye Maarif Tarihi*, C. V, Eser Matbaası, İstanbul, 1977.

Erüreten, Bahir Mazhar, *Türkiye Cumhuriyeti Devrim Yasaları*, Yeni Gün Yayıncılık, İstanbul, 1999.

Girgin, Kerem Ozan, *Türkiye Seçim Tarihi*, Sokak Kitapları Yayıncılık, İstanbul, 2013.

Goloğlu, Mahmut, *Devrimler ve Tepkiler (1924-1930)*, Turhan Kitabevi, Ankara, 1974, s. 215.

Güneş, İhsan, *Birinci Dönem TBMM'nin Düşünce Yapısı (1908-1923)*, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2009.

İdem, Tekin, *Adana (Seyhan) Milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri (1920-1960)*, yayınlanmamış Doktora Tezi, Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şanlıurfa, 2015.

İlyas, Ahmet, “I. ve II. Dönem TBMM’de Siverek ve Urfa Milletvekilleri İle Faaliyetleri”, *Tarih Okulu Dergisi*, Eylül 2015, Yıl 8, Sayı XXIII

Kaçer, Fevzi, *Devrimin Kurucu İktidarı: İkinci Meclis (1923-1927)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş, 2010.

Olgun, Kenan, “Türkiye’de Cumhuriyetin İlanından 1950’ye Kadar Genel Seçim Uygulamaları”, *ATAM Dergisi*, C. XXVIII, S. 82, Ankara, 2012.

Öztürk, Kazım, *Türk Parlamento Tarihi TBMM II. Dönem 1923-1927*, C. I, III, TBMM Vakfı Yayınları, Ankara, 1994.

Sezgin, Ömür, *Türk Kurtuluş Savaşı ve Siyasal Rejim Sorunu*, Birey ve Toplum Yayıncılık, Ankara, 1984.

Uyar, Hakkı, *100 Soruda CHP Tarihçesi*, Anka Yayınları, Ankara, 2012.

Uyar, Hakkı, *Tek Parti Dönemi ve Cumhuriyet Halk Partisi*, Boyut Yayınları, İstanbul, 2012.